

Videoafhøring af børn i sædelighedssager, recovered memory m.v.

Indholdsfortegnelse:

1. Indledning	3
2. Sager, hvor videoafhøring af børn kan anvendes	4
3. Afgørelse om videoafhøring	5
4. Underretning af de sociale myndigheder og beskikkelse af bistandsadvokat for barnet	7
4.1. Underretning af de sociale myndigheder	7
4.2. Beskikkelse af bistandsadvokat for barnet	8
5. Assistance mellem politikredsene til videoafhøring af børn	9
6. Forberedelse af videoafhøringen	11
6.1. Politiets forberedelse af videoafhøringen, orientering af barnet m.v.	11
6.2. Beskikkelse af forsvarer/advokat for den mistænkte/sigtede	14
7. Mistænkte/sigtedes stilling i forbindelse med videoafhøringen	15
7.1. Mistænkte/sigtede kan ikke overvære videoafhøringen	15
7.2. Forsvarerens tilstedeværelse ved videoafhøringen	16
8. Gennemførelse af videoafhøringen	16
8.1. Lokaler m.v.	16
8.2. Orientering af barnet	17
8.3. Tilstedeværelse under videoafhøringen	18
8.4. Afhøringen	20
9. Den mistænkte/sigtedes adgang til at gøre sig bekendt med barnets forklaring	22
9.1. Mistænkte/sigtede gennemser videoafhøringen hos politiet	23
9.2. Mistænkte/sigtede gennemser ikke videoafhøringen hos politiet	24
9.3. Tidsforløbet i forbindelse med afhøring af barnet	24

9.4. Rapport om henvendelser til mistænkte/sigtede og forsvareren	25
10. Genafhøring af barnet	25
11. Videoafhøringen som bevis	27
12. Varetagelse af barnets interesser i forbindelse med lægeundersøgelse af barnet	28
13. Kontaktperson hos politiet	30
14. Recovered memory (genfundne erindringer)	31
15. Ikrafttræden m.v.	33

1. Indledning

I september 2002 afgav en arbejdsgruppe under Justitsministeriet betænkning nr. 1420/2002 om gennemførelse af straffesager om seksuelt misbrug af børn.

På baggrund af arbejdsgruppens anbefalinger fremsatte justitsministeren forslag til lov om ændring af straffeloven, adoptionsloven og retsplejeloven (Børnepornografi, seksuel udnyttelse af børn, salg af børn og gennemførelse af straffesager om seksuelt misbrug af børn)(L 117) . Lovforslaget blev vedtaget ved lov nr. 228 af 2. april 2003, og lovændringen trådte i kraft den 4. april 2003.

§ 745 a i lov nr. 228 af 2. april 2003 er senere ved lov nr. 436 af 10. juni 2003 om ændring af straffeloven og retsplejeloven (Bekæmpelse af rockerkriminalitet og anden organiseret kriminalitet) blevet ændret til § 745 e.

På grundlag af de nye regler i retsplejeloven og på baggrund af de øvrige anbefalinger i betænkning nr. 1420/2002 fastsættes herved nye retningslinier for videoafhøring af børn i sædelighedssager.

Meddelelsen indeholder bl.a. i afsnit 13 retningslinier om udpegning af en kontaktperson i politiet, der kan vejlede kommunen i forbindelse med anmeldelse m.v. i sager om seksuelle overgreb mod børn. Endvidere indeholder meddelelsen et afsnit (afsnit 14) om recovered memory (genfundne erindringer), der i den senere tid har givet anledning til debat.

Samtidig ophæves Rigsadvokatmeddelelse nr. 4/2001 om videoafhøring af børn i sædelighedssager, jf. afsnit 15 nedenfor.

2. Sager, hvor videoafhøring af børn kan anvendes

Anvendelse af en videoafhøring som bevis i stedet for en indenretlig forklaring er reguleret i retsplejelovens § 877 a. Efter denne bestemmelse kan politiets afhøring af et barn, når afhøringen er optaget på video (videoafhøring), benyttes som bevis under domsforhandlingen, jf. nærmere nedenfor under afsnit 11.

Ifølge forarbejderne til den nævnte bestemmelse er udgangspunktet, at videoafhøring kan benyttes som bevis under domsforhandlingen, hvis der er tale om afhøring af et barn på 12 år eller derunder. Der kan dog foreligge særlige omstændigheder, herunder barnets udvikling og psykiske tilstand, der bevirker, at videoafhøring af ældre børn kan anvendes som bevis.

Kerneområdet for retningslinierne om videoafhøring i denne meddelelse er således sager, hvor et barn på 12 år eller derunder må formodes at have været udsat for seksuelle overgreb, jf. bestemmelserne i straffelovens § 210 (incest) og kapitel 24 (forbrydelser mod kønsædeligheden), men retningslinierne i meddelelsen finder også anvendelse, hvis der i sædelighedssager foretages videoafhøring af lidt ældre børn, eller hvis der bliver tale om at afhøre børn, der ikke er forurettede, som vidner i sædelighedssager.

Det følger i øvrigt af forarbejderne til § 877 a, at der også i andre typer af sager end sager om seksuelle overgreb, f.eks. drabs- eller voldssager, og hvor de samme hen-

syn til barnet gør sig gældende, efter omstændighederne kan være et tilsvarende behov for, at afhøringen af et barn som vidne optages på video med henblik på forevisning under domsforhandlingen. Sådanne videoafhøringer er ikke nærmere omtalt i denne meddelelse, men det er naturligvis i sådanne tilfælde muligt at benytte de faciliteter m.v., der anvendes ved videoafhøring af børn i sædelighedssager, jf. afsnit 8.1. nedenfor.

3. Afgørelse om videoafhøring

Når politiet modtager en anmeldelse af et seksuelt overgreb mod et barn, bør der snarest – i samråd med anklageren – tages stilling til, om barnet skal videoafhøres.

Selv om en videoafhøring ikke kan forevises for retten efter bestemmelsen i § 877 a, jf. afsnit 2, kan en videooptagelse af afhøringen af et barn, der er ældre end 12 år, ske med det formål at tilvejebringe et bedre grundlag for afgørelse af tiltalespørgsmålet.

Videoafhøring af barnet bør søges gennemført hurtigst muligt, og hvis det er praktisk muligt inden en uge fra anmeldelsen. Formålet hermed er at sikre barnets hukommelse om forholdet og at skåne barnet for at blive afhørt på et tidspunkt, hvor en behandling af barnet er i gang. Endvidere kan en afhøring inden for kort tid efter anmeldelsen være med til at mindske påvirkninger af barnet fra familien eller andre.

Spørgsmålet om varetagelse af barnets interesser i forbindelse med afhøring af barnet er omtalt i betænkning nr. 1420/2002, afsnit 8.3.1.

I betænkningen antages det, at det ikke kan anses for nødvendigt at indhente forældrenes eller en af forældrenes udtrykkelige samtykke til afhøringen.

I de tilfælde, hvor der er to indehavere af forældremyndigheden, og den ene af disse er mistænkt/sigtet og modsætter sig politiets afhøring af barnet, vil politiet kunne foretage afhøring af barnet, hvis den anden forældremyndighedsindehaver ikke modsætter sig dette. Hvis der kun er én indehaver af forældremyndigheden over barnet, og denne modsætter sig politiets afhøring, eller hvis begge indehavere af forældremyndigheden modsætter sig, at barnet afhøres hos politiet, må politiet forelægge spørgsmålet om vidneafhøring af barnet for retten med henblik på en eventuel indenretlig afhøring af barnet efter retsplejelovens § 747.

Retten vil herefter eventuelt kunne give pålæg om at barnet skal afgive en indenretlig vidneforklaring, jf. retsplejelovens § 171, stk. 3. Af betænkningen fremgår det endvidere, at hensynet til barnet i disse tilfælde tilsiger, at afhøringen af barnet ikke bør foregå som en sædvanlig indenretlig afhøring i retslokalet. Det anbefales derfor i betænkningen, at afhøringen i stedet gennemføres som en indenretlig videoafhøring, hvor afhøringen foretages af en særligt uddannet afhører i det til politiets vidneafhøringer indrettede lokale, og således at videoafhøringen sker under medvirken af en dommer, der befinder sig i monitorrummet.

Reglerne om vidnefritagelse gælder også for børn, og i U 1986.500H accepterede Højesteret en 14-årig piges ret til at nægte at afgive forklaring mod sin far. Ved afhøring af sådanne større børn må det derfor overvejes at gøre barnet bekendt med reg-

lerne om vidnefritagelse. For mindre børn bør det som udgangspunkt overlades til forældrene (eller en af forældrene) at tage stilling til et eventuelt spørgsmål om vidnefritagelse.

4. Underretning af de sociale myndigheder og beskikkelse af bistandsadvokat for barnet

4.1. Underretning af de sociale myndigheder

Politiet skal underrette kommunen, når en person under 15 år som forurettet eller vidne skal afhøres i en sag om seksuelle overgreb, idet kommunen i disse tilfælde har pligt til at sende en repræsentant til afhøringen, jf. Socialministeriets bekendtgørelse nr. 79 af 4. februar 1998 om kommunens bistand til børn og unge i forbindelse med uden- og indenretlig afhøring.

Det følger i øvrigt af denne bekendtgørelse, at repræsentanten under afhøringen hos politiet skal støtte barnet og påse, at afhøringen foregår med en skånsomhed, der er afpasset sagens karakter og barnets alder. Repræsentanten skal under afhøringen forholde sig neutral og må ikke deltage aktivt i udspørgen.

Repræsentanten fra kommunen (bisidderen fra socialforvaltningen) skal således have adgang til at være til stede under afhøringen, jf. nærmere nedenfor under pkt. 8.3.

I øvrigt følger det af Socialministeriets bekendtgørelse nr. 1092 af 8. december 2000 om underretningspligt over for kommunen efter lov om social service, at offentligt

ansatte skal underrette kommunen, når de i deres virke bliver bekendt med forhold for et barn eller en ung under 18 år, der må give formodning om, at barnet eller den unge har behov for særlig støtte.

4.2. Beskikkelse af bistandsadvokat for barnet

Efter retsplejelovens § 741 a, stk. 1, beskikker retten en advokat for den, der er forurettet bl.a. ved overtrædelser af straffelovens § 210, §§ 216-223, §§ 224 eller 225, jf. §§ 216-223 og § 232, når den pågældende fremsætter begæring om det. Fremsætter den forurettede ikke begæring om beskikkelse af advokat, kan der efter politiets begæring beskikkes en advokat for den forurettede under efterforskningen, jf. retsplejelovens § 741 a, stk. 2.

Reglerne om vejledning af forurettede om adgangen til at begære en advokat beskikket fremgår af retsplejelovens § 741 b.

I sager, hvor der er formodning om, at et barn har været udsat for et seksuelt overgreb, bør politiet som udgangspunkt begære en bistandsadvokat beskikket for barnet, selv om barnets forældre eller andre, der kan varetage barnets tarv, ikke fremsætter anmodning herom.

Bistandsadvokaten har adgang til at overvære afhøringer af den forurettede og har ret til at stille yderligere spørgsmål til den forurettede, jf. retsplejelovens § 741 c, stk. 1, og nedenfor pkt. 8.3. og 8.4.

I øvrigt henvises til bestemmelserne i retsplejelovens kapitel 66 a og til de retningslinier, der er udsendt af Rigsadvokaten om politiets vejledning til ofre for forbrydelser.

5. Assistance mellem politikredsene til videoafhøring af børn

Videoafhøringer af børn i sædelighedssager skal foretages af særligt uddannede polititjenestemænd, der er organiseret i 8 områder. For hvert område er der udpeget en politimester, der skal være ansvarlig for blandt de særligt uddannede polititjenestemænd at udpege en person, der kan foretage videoafhøring i de sager, som behandles inden for det pågældende geografiske område.

Når der er truffet beslutning om gennemførelse af en videoafhøring af et barn, rettes der snarest muligt henvendelse til den politimester, der er ansvarlig for videoafhøringer i området, med anmodning om, at der udpeges en polititjenestemand, der kan foretage videoafhøringen.

De ansvarlige politimestre og områderne er følgende:

Politimesteren i Glostrup: Politikredsene Glostrup, København, Frederiksberg, Hvidovre, Tårnby, Roskilde og Køge.

Politimesteren i Hillerød: Politikredsene Hillerød, Gentofte, Lyngby, Gladsaxe, Helsingør og Frederikssund.

Politimesteren i Slagelse: Politikredsene Slagelse, Holbæk, Kalundborg, Ringsted, Næstved, Vordingborg, Nykøbing Falster og Nakskov.

Politimesteren i Odense: Politikredsene Odense, Svendborg, Nyborg, Assens og Middelfart.

Politimesteren i Esbjerg: Politikredsene Esbjerg, Sønderborg, Gråsten, Tønder, Haderslev, Ribe, Varde, Fredericia, Kolding og Vejle.

Politimesteren i Århus: Politikredsene Århus, Odder, Silkeborg, Grenå og Horsens.

Politimesteren i Viborg: Politikredsene Viborg, Thisted, Skive, Holstebro, Herning, Ringkøbing og Randers.

Politimesteren i Ålborg: Politikredsene Ålborg, Løgstør, Hobro, Frederikshavn og Hjørring.

Politimesteren på Bornholm indgår på grund af den geografiske placering ikke i områdeinddelingen. Videoafhøringer foretages derfor fortsat af ansatte ved politiet på Bornholm.

6. Forberedelse af videoafhøringen

6.1. Politiets forberedelse af videoafhøringen, orientering af barnet m.v.

Efter udpegningen af en polititjenestemand, der skal foretage videoafhøringen af barnet, sker forberedelsen af videoafhøringen i samarbejde mellem denne polititjenestemand og den sagsbehandlende polititjenestemand og anklageren i den kreds, hvor efterforskningen i sagen foregår.

Den polititjenestemand, der skal foretage videoafhøringen, skal have en grundig orientering om sagen og om barnets personlige forhold og have adgang til sagens akter.

I betænkning nr. 1420/2002, afsnit 8.5.3., anbefales det, at forberedelsen af barnet på videoafhøringen foretages af den polititjenestemand, der skal forestå afhøringen af barnet. Der henvises i den forbindelse til, at barnet kan føle sig mere tryk ved under afhøringen at tale med en person, som det er blevet præsenteret for tidligere, ligesom det kan være af betydning for afhøringen, at polititjenestemanden har truffet barnet forud og haft lejlighed til at danne sig et indtryk af barnet.

Politiet bør også forud for videoafhøringen drøfte spørgsmålet om, hvem der skal ledsage barnet i afhøringslokalet, med forældrene og eventuelt tillige med et større barn, jf. også afsnit 8.3. nedenfor. Politiet bør således spørge større børn – navnlig børn fra 8 år og opefter – hvorvidt og i givet fald af hvem barnet ønsker at blive ledsaget i afhøringslokalet. Det kan således forekomme, at et større barn ikke føler be-

hov for at have en ledsager med i afhøringslokalet, eller at et større barn vil foretrække, at der kun er barnet selv og afhøreren i afhøringslokalet.

Den polititjenestemand, der skal foretage afhøringen, bør derfor aflægge et besøg hos barnet i hjemmet for at få et indtryk af barnet og dets sproglige udvikling og for at præsentere sig for barnet og orientere barnet om, hvor og under hvilke former afhøringen skal foregå, ligesom spørgsmålet om ledsagelse af barnet under afhøringen kan drøftes under dette besøg.

Besøget kan eventuelt aflægges sammen med den sagsbehandlende polititjenestemand, men der bør ikke deltage mere end to polititjenestemænd i besøget.

Det nærmere indhold i afhøringen må ikke drøftes med barnet forud for videoafhøringen, og hvis barnet selv begynder at tale om sagen, må polititjenestemanden afbryde barnet og forklare, at de først skal tale om dette under videoafhøringen. Polititjenestemanden må dog nødvendigvis orientere barnet om formålet med afhøringen.

Der bør udfærdiges en detaljeret politirapport om et besøg hos barnet og om den samtale med barnet, der har fundet sted med henblik på at orientere om videoafhøringen.

Selve afhøringen bør planlægges omhyggeligt og i lyset af barnets alder og modenhed og det sprog, som barnet må forventes at kunne forstå. Det kan være nødvendigt

at søge rådgivning om særlige etniske forhold, skikke og opfattelser. Det vil typisk være hensigtsmæssigt at udarbejde en tjekliste med spørgsmål.

I enkelte tilfælde, hvor et barn er særligt psykisk belastet af overgrebet, eller hvor barnets manglende udvikling eller sygdom skønnes at gøre det vanskeligt at afhøre barnet, kan politiet efter en konkret vurdering af oplysningerne om barnet overveje, om det er hensigtsmæssigt at lade en børnesagkyndig bistå ved afhøringen, dog således at afhøringen fortsat foretages af polititjenestemanden, jf. herved betænkning 1420/2002, afsnit 8.5.4.1.

Den børnesagkyndige vil i sådanne tilfælde forud for afhøringen kunne give konkrete råd og vejledning til afhøreren. Endvidere kan den børnesagkyndige overvære afhøringen fra monitorrummet, således at afhøreren under en pause i afhøringen kan få råd fra den børnesagkyndige, f.eks. om spørgeteknik eller om muligheden for via andre samtaleemner at få barnet til at fortælle om, hvad der måtte være sket. Den børnesagkyndige vil endvidere kunne give råd og vejledning til forsvareren og anklageren i relation til formulering af supplerende spørgsmål til barnet.

Børnesagkyndig bistand kan eventuelt ydes af en ansat i barnets institution, en sagkyndig med tilknytning til institutionen, eller en sagkyndig, som anvises af socialforvaltningen. Det kan være en fordel, at den sagkyndige kender barnet, men den pågældende må ikke være involveret i sagen.

Endelig må det overvejes, om der er behov for tolk under afhøringen af barnet.

Tidspunktet for videoafhøringen bør fastsættes under hensyntagen til, at barnet, dennes bistandsadvokat, bisidderen fra socialforvaltningen og forsvareren (samt eventuelt en tryghedsskabende person, en tolk eller en børnesagkyndig) kan være til stede.

6.2. Beskikkelse af forsvarer/advokat for den mistænkte/sigtede

Inden videoafhøringen skal der beskikkes en forsvarer for den, der er mistænkt eller sigtet eller senere måtte blive mistænkt eller sigtet i sagen, hvis videoafhøringen formodes at skulle anvendes som bevis under domsforhandlingen, jf. retsplejelovens § 731 a.

Forsvarerbeskikkelse er således obligatorisk i alle sager, hvor der skal foretages videoafhøring af et barn, hvis den mistænkte/sigtede ikke selv har valgt en forsvarer, eller hvis den valgte forsvarer udebliver. Forsvarerbeskikkelse er ligeledes obligatorisk, selv om ingen endnu er mistænkt eller sigtet i sagen.

Det fremgår af forarbejderne til bestemmelsen i retsplejelovens § 731 a, at retten i medfør af retsplejelovens § 733, stk. 2, og § 736, stk. 2, kan nægte at beskikke (eller nægte opretholdelsen af beskikkelsen af) en forsvarer, hvis forsvarerens medvirken ud fra retsplejemæssige hensyn til sagens behørig fremme ikke kan anses for forsvarlig m.v. Ifølge forarbejderne er det således muligt for retten efter omstændighederne at afvise at beskikke en bestemt forsvarer, hvis det på forhånd står klart, at den pågældende forsvarer ikke vil kunne deltage i politiets videoafhøring af barnet inden for ganske kort tid efter politiets modtagelse af en anmeldelse om det mulige straf-

bare forhold, da en tidlig afhøring af barnet vil være afgørende for sagens videre efterforskning. På samme måde har retten mulighed for at nægte at opretholde en beskikkelse af en forsvarer i tilfælde, hvor det på grund af forsvarerens forhold ikke vil være muligt at få gennemført videoafhøringen inden for kort tid.

Det følger af endvidere af forarbejderne til bestemmelsen, at forsvareren får de beføjelser, som efter retsplejeloven er tillagt en beskikket eller valgt forsvarer i en straffesag, herunder muligheden for at gøre sig bekendt med det materiale, politiet har tilvejebragt, jf. retsplejelovens § 745.

Forsvareren bør inden videoafhøringen have adgang til sagens akter.

7. Mistænkte/sigtedes stilling i forbindelse med videoafhøringen

7.1. Mistænkte/sigtede kan ikke overvære videoafhøringen

Mistænkte/sigtede har ikke adgang til at overvære videoafhøringen, jf. retsplejelovens § 745 e, stk. 2, 1. pkt.

Den pågældende skal dog snarest have adgang til at gennemse videooptagelsen hos politiet, jf. § 745 e, stk. 2, 2. pkt., og nedenfor under afsnit 9.

7.2. Forsvarerens tilstedeværelse ved videoafhøringen

Forsvareren er forpligtet til at overvære videoafhøringen, når det må formodes at videoen skal finde anvendelse som bevis under domsforhandlingen, jf. retsplejelovens § 745 e, stk. 1.

Bestemmelsen indebærer, at forsvareren ikke blot har adgang til at overvære videoafhøringen af barnet, men pålægger denne en pligt til at overvære videoafhøringen.

Det sikres herved, at den mistænkte/sigtede – eller den endnu ikke identificerede gerningsmands – interesser kan varetages under afhøringen af barnet, selv om den mistænkte/sigtede ikke selv har adgang til at overvære afhøringen. Forsvarerens tilstedeværelse under afhøringen af barnet vil samtidig sikre, at forsvareren allerede på dette tidspunkt vil kunne stille de spørgsmål, som den pågældende – almindeligvis efter forudgående samtale med sin klient – måtte have til barnet, således at en eventuel genafhøring af barnet vil kunne begrænses til supplerende spørgsmål, som måtte være foranlediget af den mistænkte/sigtede og forsvarerens gennemsyn af hovedafhøringen.

8. Gennemførelse af videoafhøringen

8.1. Lokaler m.v.

Videoafhøringen foregår i videoafhøringslokaler, som er anvist af den politimester, der er ansvarlig for videoafhøringer i området, jf. ovenfor under pkt. 5.

Det anbefales i betænkning nr. 1420/2002, afsnit 8.5.1.1., at der ved placeringen af afhøringslokaler bør tages højde for, at barnet ikke skal gennem hele politistationen for at komme til afhøringslokalet. Endvidere anbefales i betænkningen afsnit 8.5.1.2. en række forhold vedrørende indretning af afhøringslokalet. Det er Rigsadvokatens opfattelse, at politimestrene, der er ansvarlige for videoafhøringer, jf. afsnit 5, bør tilstræbe, at videoafhøringslokalerne indrettes i overensstemmelse med anbefalingerne i betænkningen.

I forbindelse med de enkelte afhøringer bør politiet være opmærksom på, at de personer, der er til stede i afhøringslokalet, så vidt muligt sidder sådan, at de alle er med i videobilledet under afhøringen, ligesom det skal undgås, at barnet placeres bag et bord eller på anden måde, som forhindrer at man kan se barnets kropssprog m.v.

8.2. Orientering af barnet

Mistænkte/sigtede har ikke adgang til at overvære videoafhøringen, men har adgang til efterfølgende at blive gjort bekendt med barnets forklaring, jf. nedenfor afsnit 9. Efter en konkret vurdering må det afgøres, om det er nødvendigt og hensigtsmæssigt i forbindelse med videoafhøringen at orientere barnet om, at mistænkte/sigtede efterfølgende har adgang til at blive gjort bekendt med barnets forklaring. Ved denne vurdering må bl.a. barnets alder og modenhed samt omstændighederne i sagen indgå.

I hvert fald, når der er tale om mindre børn, vil det normalt være tilstrækkeligt, at barnets bisidder fra socialforvaltningen, en eventuel bistandsadvokat og efter om-

stændighederne i sagen tillige forældrene orienteres om, at mistænkte/sigtede efterfølgende har adgang til at blive gjort bekendt med barnets forklaring.

8.3. Tilstedeværelse under videoafhøringen

I betænkning nr. 1420/2002, afsnit 8.5.2., anbefales det, at der af hensyn til barnet bør være så få personer til stede som muligt i selve afhøringslokalet.

I afhøringslokalet bør således normalt kun barnet, der skal afhøres, afhøreren og som udgangspunkt bisidderen fra socialforvaltningen være til stede. Endvidere kan der være en tolk til stede, hvis der er behov for tolkebistand.

Hvis et større barn har udtrykt ønske om ikke at have en ledsager med i afhøringsrummet, jf. afsnit 6.1. ovenfor, eller hvis der er en ”tryghedsskabende” person til stede sammen med barnet i afhøringslokalet, jf. nedenfor, bør bisidderen fra socialforvaltningen overvære afhøringen fra monitorrummet og herfra påse, at afhøringen foregår med den fornødne skånsomhed. Hvis barnet ikke er ledsaget af en ”tryghedsskabende person” under afhøringen, bør bisidderen være til stede sammen med barnet i afhøringsrummet i den pause, der normalt holdes under afhøringen,

Hvis der er et særligt behov for at styrke barnets tryghed, kan der – i stedet for bisidderen fra socialforvaltningen – være en ”tryghedsskabende person” til stede i afhøringslokalet.

Ifølge betænkning nr. 1420/2002, afsnit 8.5.2., kan f.eks. en pædagog fra barnets daginstitution eller en bedsteforælder, som ikke forventes senere at skulle afgive vidneforklaring, medvirke som ”tryghedsskabende” person.

Det bør derimod undgås, at den person, der skal skabe tryghed for barnet, er en person, der eventuelt senere skal afgive forklaring i retten, eller en person, der tidligere har drøftet sagen med barnet, ligesom det bør undgås, at en forælder medvirker som tryghedsskabende person eller overværer afhøringen fra monitorrummet. Det vil således forekomme, at barnets forældre skal afgive forklaring som vidne under straffesagen. Endvidere vil en forælders tilstedeværelse kunne have indflydelse på barnets forklaring ved, at barnet ikke vil eller ikke kan forklare om det passerede i sine forældres påhør, eller ved at barnets forklaring ved en eventuel genafhøring vil kunne påvirkes af, at forældrene efter den første afhøring har talt med barnet om afhøringen.

Det anbefales endvidere, at afhøreren, inden afhøringen påbegyndes, aftaler med bisidderen eller en eventuelt tryghedsskabende person, hvilke opgaver henholdsvis bisidderen/den ”tryghedsskabende person” og afhøreren har i forbindelse med afhøringen, jf. betænkning nr. 1420/2002, afsnit 8.5.2.

Bisidderen eller en ”tryghedsskabende person”, der skal være til stede i afhøringslokalet, bør i den forbindelse forud for afhøringen vejledes om ikke at blande sig i afhøringen, men at forholde sig neutral til denne, og om, at sagen og afhøringen ikke bør drøftes med barnet i pauser under afhøringen. Der bør endvidere vejledes om, at ledsagerens funktion er at støtte barnet, f.eks. ved at holde barnet i hånden, tage bar-

net på skødet eller trøste barnet, hvis der er behov for det. Hvis barnet er uroligt og f.eks. ikke vil sidde ned, vil det almindeligvis også være bisidderens eller den ”tryghedsskabende persons” opgave at forsøge at berolige barnet.

Den sagsbehandlende polititjenestemand, anklageren fra den politikreds, der behandler sagen, bistandsadvokaten og eventuelt bisidderen fra socialforvaltningen, jf. ovenfor, og forsvareren overværer afhøringen fra et andet lokale (monitorrykmet), hvorfra de på en monitor kan følge afhøringen. I de enkelte tilfælde, hvor en børnesagkyndig inddrages til at rådgive i forbindelse med afhøringen, jf. afsnit 6.1. ovenfor, overværer denne ligeledes afhøringen fra monitorrykmet.

8.4. Afhøringen

Som det fremgår ovenfor under pkt. 5, er der etableret en assistanceordning, hvor der er udpeget polititjenestemænd, der er særligt uddannede med henblik på at foretage afhøring af børn. Der fastsættes derfor ikke i denne meddelelse nærmere retningslinier om afhøringen udover det nedenfor angivne:

Afhøringen bør indledes med en introduktion, hvor dato og tidspunkt for afhøringen nævnes, og hvor der gøres rede for, hvem der skal afhøres, hvem der gennemfører afhøringen og hvilke personer der i øvrigt er tilstede i afhøringslokalet, og hvor de er placeret, ligesom der gøres rede for, hvem der i monitorrykmet overværer afhøringen. Af introduktionen bør endvidere fremgå, at barnet er bekendt med, at afhøringen optages på videobånd.

Den indledende introduktion gives af afhøreren (eller eventuelt af den sagsbehandlende polititjenestemand), mens denne er alene i afhøringslokalet, hvorefter barnet og andre, der skal være til stede i afhøringslokalet, hentes ind.

Afhøringen indledes med en neutral og uformel samtale med barnet, der har til formål at skabe tryghed hos barnet og vurdere barnets evne til at forstå og svare på stillede spørgsmål.

På et forholdsvis tidligt tidspunkt herefter bør barnet forklares grunden til afhøringen, ligesom det – på en måde, der svarer til barnets alder, og uden at det opfattes som mistro – bør tilkendegives, at det er vigtigt, at barnet svarer sandfærdigt. Det bør herunder forklares barnet, at det er acceptabelt at svare ved at sige ”jeg ved det ikke”, ”jeg husker det ikke”, eller ”jeg forstår det ikke”.

Når afhøreren har stillet de spørgsmål til barnet, som findes relevante, holdes en pause i afhøringen, hvor afhøreren drøfter eventuelle yderligere spørgsmål til barnet med de personer, der har overværet afhøringen fra monitorrummet. Der bør herunder lægges særlig vægt på at imødekomme forsvarerens anmodninger om spørgsmål til barnet.

Video- og lydoptagelse af personer i afhøringslokalet skal fortsættes i pausen.

Supplerende spørgsmål fra de, der har overværet afhøringen, stilles altid af den afhørende polititjenestemand.

Når afhøringen er afsluttet, bør barnet og en eventuel medfølgende voksen have navn og telefonnummer på en person i politiet, hvortil der kan rettes henvendelse. Den medfølgende voksne bør orienteres om, at der straks skal rettes henvendelse til politiet, hvis barnet i tilknytning til afhøringen taler videre om sagen og herunder giver oplysninger, som den voksne anser for at være nye.

9. Den mistænkte/sigtedes adgang til at gøre sig bekendt med barnets forklaring

Såfremt videoafhøringen giver grundlag for at fortsætte strafforfølgningen, skal der snarest rejses sigtelse mod mistænkte, hvis dette ikke allerede er sket.

Forsvareren skal have tilsendt en kopi af videoafhøringen og en udskrift af denne, jf. retsplejelovens § 745.

Den mistænkte/sigtede skal snarest muligt have adgang til sammen med sin forsvarer at gennemse videoptagelsen hos politiet, jf. retsplejelovens § 745 e, stk. 2, 2. pkt.

Det er frivilligt for den mistænkte/sigtede, om han ønsker at gennemse videoafhøringen.

Af hensyn til en eventuel genafhøring af barnet bør det ifølge forarbejderne til bestemmelsen tilstræbes, at mistænkte/sigtede ser videoafhøringen så hurtigt som muligt efter optagelsen – eventuelt samme dag – og så vidt muligt inden for 1 til 2 uger efter afhøringen.

Hvis den mistænkte/sigtede ønsker at gennemse videoafhøringen, men er lovligt forhindret f.eks. på grund af sygdom eller sagligt begrundet udlandsophold, må videooptagelsen forevises ham hurtigst muligt efter forhindringens ophør. En væsentlig udskydelse af tidspunktet for den mistænkte/sigtedes gennemsyn af videooptagelsen kan betyde, at en eventuel anmodning om genafhøring af barnet – af hensyn til barnet – må afvises, jf. nærmere nedenfor under afsnit 10.

9.1. Mistænkte/sigtede gennemser videoafhøringen hos politiet

Udgangspunktet efter retsplejelovens § 745 e og forarbejderne til bestemmelsen er, at den mistænkte/sigtedes gennemsyn af videooptagelsen skal foregå hos politiet, således at politiet kan dokumentere, at den mistænkte/sigtede har set videooptagelsen inden en eventuel domsforhandling.

Hvis den mistænkte/sigtede har gennemset videooptagelsen hos forsvareren, og dette er dokumenteret over for politiet ved en erklæring fra forsvareren om, at mistænkte/sigtede har gennemset forsvarerens kopi af videooptagelsen, vil mistænkte/sigtedes gennemsyn af videooptagelsen hos politiet dog kunne undlades.

I forbindelse med mistænkte/sigtedes gennemsyn af videooptagelsen hos politiet bør det søges afklaret, om mistænkte/sigtede eller forsvareren vil fremsætte anmodning om, at der foretages en genafhøring af barnet, jf. nærmere nedenfor under afsnit 10.

Det bør tilkendegives, at en begæring om genafhøring skal fremsættes snarest muligt og senest inden 2 uger, jf. pkt. 10.

9.2. Mistænkte/sigtede gennemser ikke videoafhøringen hos politiet

Hvis den mistænkte/sigtede afstår fra at gennemse videooptagelsen – eller forholder sig passiv over for politiets henvendelse om gennemsyn – kan den mistænkte/sigtede ikke af den grund efterfølgende under domsforhandlingen anfægte, at videoafhøringen anvendes som bevis under sagen. Den mistænkte/sigtede bør senest samtidig med, at han afstår fra at gennemse videooptagelsen, gøres bekendt med, at anvendelsen af videooptagelsen som bevismiddel ikke efterfølgende kan anfægtes under henvisning til, at han ikke har set videoafhøringen forud for domsforhandlingen.

Hvis den mistænkte/sigtede forholder sig passiv over for politiets henvendelser om adgangen til at se videooptagelsen, bør det ved fornyet henvendelse til hans forsvarer sikres, at han har modtaget vejledning om adgangen til at gennemse videoafhøringen og formålet hermed. Afstår den pågældende herefter fra at gennemse videooptagelsen, eller forholder han sig passiv, bør hans forsvarer orienteres om, at han ikke ønsker at gennemse videooptagelsen eller ikke har reageret på politiets henvendelser. Det bør samtidig tilkendes gives forsvareren, at en eventuel begæring om genafhøring skal fremsættes snarest muligt og senest inden 2 uger, jf. pkt. 10.

9.3. Tidsforløbet i forbindelse med afhøring af barnet

Som det fremgår ovenfor, bør det tilstræbes, at spørgsmålet om forevisning af videoafhøringen for mistænkte/sigtede, og spørgsmålet om begæring af en eventuel genafhøring af barnet er afklaret senest 4 uger efter den første afhøring.

9.4. Rapport om henvendelser til mistænkte/sigtede og forsvareren

Der bør udfærdiges udførlig rapport om alle henvendelser til mistænkte/sigtede og forsvareren om adgangen til at gennemse videoafhøringen og om, hvorvidt der er yderligere spørgsmål til barnet, ligesom genpart af eventuelle skrivelser om disse spørgsmål naturligvis skal indgå i sagen.

10. Genafhøring af barnet

En begæring fra den, der er mistænkt eller sigtet, eller dennes forsvarer om, at der skal foretages en genafhøring af barnet, skal fremsættes snarest efter, at den pågældende har haft adgang til at gennemse videoafhøringen, jf. § 745 e, stk. 2, 3. pkt.

Ifølge forarbejderne til bestemmelse skal begæringen fremsættes snarest muligt og som udgangspunkt inden 2 uger efter, at den mistænkte/sigtede har foretaget genensyn af den første afhøring af barnet. Det vil være hensigtsmæssigt, at begæringen fremsættes skriftligt og med angivelse af temaet for genafhøringen.

Genafhøring bør – af hensyn til barnet – kun ske, hvis det findes rimeligt begrundet, for at den mistænkte/sigtede kan varetage sit forsvar. Hvorvidt der skal foretages en genafhøring må afgøres ud fra en konkret vurdering, hvor det bl.a. kan tillægges vægt, om der er fremkommet nye oplysninger efter den første afhøring af barnet, om den mistænkte/sigtede og dennes forsvarer ønsker, at der bliver stillet nye relevante

spørgsmål til barnet, eller om der i øvrigt foreligger andre særlige grunde til at foretage en genafhøring.

Fremsættes en anmodning om genafhøring senere end 2 uger efter, at den mistænkte/sigtede har haft adgang til at gennemse afhøringen af barnet, må der ifølge forarbejderne ved vurderingen af, om genafhøring skal foretages, lægges vægt på, om hensynet til barnet tilsiger – navnlig på grund af den tid, der er forløbet siden den første afhøring – at der ikke bør foretages fornyet afhøring af barnet. Det må ved vurderingen endvidere indgå, hvad der er årsag til den sene begæring om genafhøring, herunder om det skyldes den mistænkte/sigtedes egne forhold.

En eventuel tvist mellem politiet/anklagemyndigheden og den mistænkte/sigtede og dennes forsvarer om, hvorvidt der skal foretages genafhøring af barnet, vil kunne indbringes for retten i medfør af retsplejelovens § 746, stk. 1.

Hvis det besluttes, at der skal foretages en fornyet afhøring af barnet, må denne søges gennemført ved en yderligere videoafhøring ved politiet eller eventuelt – afhængig af barnets alder og forældremyndighedsindehaverens stillingtagen hertil – i retten.

Den mistænkte/sigtede har adgang til efterfølgende at gennemse en eventuel genafhøring af barnet. Der skal således snarest rettes henvendelse til sigtede og hans forsvarer om, at gennemsyn af genafhøringen kan ske hos politiet.

11. Videoafhøringen som bevis

Ifølge retsplejelovens § 877 a kan politiets afhøring af et barn, der er optaget på video, benyttes som bevis under domsforhandlingen.

Bestemmelsen medfører, at der nu er udtrykkelig hjemmel til, at videoafhøringer af børn, der er foretaget efter bestemmelsens ikrafttræden den 4. april 2003, kan dokumenteres som bevis under domsforhandlingen.

Da anvendelse af videoafhøringer som bevis under domsforhandlingen er en fravigelse af princippet om umiddelbar bevisførelse, forudsættes det i forarbejderne til bestemmelsen, at fremgangsmåden i retsplejelovens § 745 e er fulgt i forbindelse med videoafhøringen.

Er der sket tilsidesættelse af de grundlæggende betingelser i § 745 e, bør videoafhøringen som altovervejende udgangspunkt ikke anvendes som bevismiddel under domsforhandlingen. Hvis der ikke har været en forsvarer for den mistænkte/sigtede til stede under videoafhøringen af barnet, eller den mistænkte/sigtede ikke har haft adgang til at gennemse videoafhøringen, bør videoafhøringen således som altovervejende udgangspunkt ikke anvendes.

Eventuelt forsvarerskifte efter gennemførelse af videoafhøringen har derimod ikke betydning for videoafhøringens anvendelse som bevismiddel under domsforhandlingen.

gen. Hvis den mistænkte/sigtede vælger at skifte forsvarer, vil dette således ikke indebære, at der alene af den grund skal foretages en fornyet afhøring af barnet.

I øvrigt vil det ifølge forarbejderne afhænge af karakteren og betydningen af den forskrift, der i givet fald er tilsidesat i forbindelse med videoafhøringen, om der kan ske anvendelse af videoafhøringen som bevismiddel under domsforhandlingen. Indsigelser om f.eks. ledende spørgsmål til barnet eller at en tryghedsskabende person har blandet sig i afhøringen, bør i almindelighed ikke kunne føre til, at videoafhøringen ikke kan forevises som bevis under sagen. Det må således – i overensstemmelse med princippet om fri bevisbedømmelse – overlades til den dømmende ret at afgøre, om og i givet fald i hvilket omfang fejl af denne karakter ved videoafhøringens gennemførelse bør have betydning for videoafhøringens bevismæssige værdi.

Afviser retten at en videoafhøring anvendes som bevis, bør der snarest tages stilling til, om barnet skal indkaldes til at afgive vidneforklaring for retten, eller om en ny videoafhøring vil kunne afhjælpe fejl ved den tidligere videoafhøring.

12. Varetagelse af barnets interesser i forbindelse med lægeundersøgelse af barnet

I sager om seksuelle overgreb mod børn må politiet overveje, om der er grundlag for en undersøgelse af barnet.

Betingelserne for at foretage legemsindgreb over for en person, der ikke er sigtet, er fastsat i retsplejelovens § 792 d.

Legemsbesigtigelse, der ikke kræver afklædning, herunder optagelse af fotografier, aftryk og lignende af legemet og visitation af tøj, kan ske med samtykke, der så vidt muligt skal være skriftligt, jf. § 792 d, stk. 1, eller efter rettens bestemmelse, hvis betingelserne i retsplejelovens § 792, stk. 2, er opfyldt.

Legemsundersøgelse kan alene ske med samtykke, der så vidt muligt skal være skriftligt, jf. retsplejelovens § 792 d, stk. 1.

For legemsindgreb mod børn gælder, at samtykke som udgangspunkt kan gives af forældremyndighedens indehaver. For større børn – det vil sige børn på omkring 12 år og derover – bør barnets holdning dog også indgå ved vurderingen af, om der skal foretages legemsindgreb.

Af betænkning nr. 1420/2002, afsnit 8.3.2., fremgår bl.a. følgende om legemsundersøgelse og samtykke hertil:

”I de tilfælde, hvor der er to indehavere af forældremyndigheden og den ene af disse er mistænkt/sigtet og modsætter sig, at barnet legemsundersøges, må der efter arbejdsgruppens opfattelse kunne foretages en legemsundersøgelse af barnet, hvis den anden forældremyndighedsindehaver giver sit samtykke hertil.

Hvis forældremyndighedsindehaveren modsætter sig, at barnet legemsundersøges, f.eks. fordi en undersøgelse vil kunne bevirke eller bestyrke en mistanke om, at barnet udsættes for seksuelt misbrug af forældremyndighedsindehaveren, og der er risiko for, at barnet vil kunne blive udsat for yderligere overgreb eller anden form for vanrøgt, vil børne- og ungeudvalget i kommu-

nen i medfør af lov om social service § 39 kunne træffe bestemmelse om, at barnet skal undersøges under ophold på en institution eller under indlæggelse på sygehus mod forældremyndighedens – og den under, der er fyldt 15 års – vilje. Det er en forudsætning for anvendelse af hjemlen i lov om social service § 39, at undersøgelsen må anses for nødvendig for at afgøre, om der er åbenbar risiko for alvorlig skade på barnets eller den unges sundhed eller udvikling. I bemærkningerne til loven anføres endvidere, at undersøgelsen, hvis forholdene i det enkelte tilfælde tilsiger det, vil kunne foregå ambulantly.

Lov om social service § 39 vil derimod ikke kunne anvendes, hvis der ikke er grundlag for at antage, at der er risiko for, at barnet, hvis der ikke foretages en undersøgelse m.v., vil blive udsat for yderligere overgreb eller anden vanrøgt.....”

13. Kontaktperson hos politiet

Mistanke om, at et barn har været udsat for seksuelle overgreb, opstår i nogle tilfælde i barnets institution eller skole eller som følge af henvendelser til kommunen om barnet.

I sådanne tilfælde kan det være nyttigt for den kommunale forvaltnings vurdering og behandling af sagen og for det videre forløb af en eventuel strafferetlig efterforskning og forfølgning, at kommunen og politiet på et tidligt tidspunkt kan drøfte, om der er grundlag for, at der indgives en anmeldelse i sagen. Dette kan medvirke til at sikre, at der hurtigst muligt indledes en politimæssig efterforskning i de tilfælde, hvor der er grundlag herfor, samtidig med, at man i de tilfælde, hvor en mistanke vurderes at være helt grundløs, kan undgå ved en anmeldelse til politiet at rette en mere formel mistanke om seksuelle overgreb mod en bestemt person.

Det anbefales derfor – i overensstemmelse med forslaget i betænkning nr. 1420/2002, afsnit 8.10.1. – at politikredsene udpeger en polititjenestemand eller jurist med erfaring i behandling af sager om seksuelt misbrug af børn, som kommunerne mere uformelt kan kontakte og forelægge en mistanke om mulige seksuelle overgreb.

14. Recovered memory (genfundne erindringer)

I psykologien har begrebet ”recovered memory” i forhold til seksuelle overgreb været beskrevet som fremkomsten af en erindring om at have været udsat for seksuelt misbrug i barndommen, som hidtil har været fortrængt.

I psykologien opereres der i denne sammenhæng endvidere med begrebet ”false recovered memory” (falske genfundne erindringer), om situationer, hvor det nu erindrede begivenhedsforløb aldrig har fundet sted, men hvor personen har en fast overbevisning om at have været udsat for seksuelt misbrug.

I sjældne tilfælde kan det forekomme, at den forurettedes forklaring til politiet om anmeldte seksuelle overgreb bygger på sådanne erindringer, der – typisk efter at forurettede er blevet voksen - er fremkommet f.eks. efter forurettedes deltagelse i psykoterapi eller anden behandling.

I sådanne sager skal der udvises særlig omhu ved efterforskningen og vurderingen af sagens beviser.

Der bør således som udgangspunkt foretages afhøringer af forurettedes omgangskreds, nærmeste familie samt eventuelt lærere og pædagoger, der har haft kontakt med forurettede i den periode eller senere, hvor forurettede oplyser at have været udsat for seksuelt misbrug, med henblik på at få klarlagt, hvorvidt anmelderen overfor disse personer har givet udtryk for at have været udsat for seksuelt misbrug eller i øvrigt har udvist tegn eller adfærd, der har givet anledning til mistanke herom.

Endvidere kan der være grundlag for at indhente oplysninger, herunder f.eks. lægejournaler, om eventuel psykiatrisk/psykologisk behandling af forurettede i den periode, hvor forurettede oplyser at have været udsat for seksuelt misbrug, samt i tiden herefter. Det kan også overvejes, om den, der har haft anmelderen i den behandling, hvorunder erindringen er genkaldt - med forurettedes samtykke - bør afhøres om omstændighederne, hvorunder erindringen er fremkommet.

Endvidere kan der være behov for at indhente nærmere generelle oplysninger, herunder litteratur, om den lægelige vurdering vedrørende "recovered memory".

Anklagemyndigheden kan rekvirere materiale om "recovered memory" hos Justitsministeriet, Retspsykiatrisk Klinik, der har påtaget sig at foretage en løbende opdatering af relevant materiale.

15. Ikrafttræden m.v.

Retningslinierne i denne meddelelse erstatter retningslinierne i Rigsadvokatmeddelelse nr. 4/2001, der samtidig hermed ophæves. Samtidig bortfalder Rigsadvokaten Informerer nr. 7/2003.

For videoafhøringer foretaget før den 4. april 2003 gælder dog fortsat retningslinierne i Rigsadvokatmeddelelse nr. 4/2001.

Henning Fode